

1. SPECULEREN OVER DE TOEKOMST

Dit boek is geen handboek over fictie schrijven. Het gaat niet over personages scheppen of andere werelden bedenken, dialogen schrijven of meer technische dingen. Daar zijn andere boeken voor, en schrijfcursussen. Dit boek is een inleiding tot een aantal thema's die bij het toekomstschrijven aan bod kunnen komen.

De titel is niet: *Hoe over de toekomst te schrijven*. Dat zou immers betekenen dat er zoiets bestaat als dé toekomst, waarover dan een verhaal kan worden geschreven. Net zoals we bijvoorbeeld een verhaal kunnen schrijven over de Tweede Wereldoorlog, de Holocaust, of om het even welke historische periode.

Dit boek heeft als titel *De toekomst schrijven*, omdat wij allemaal, al schrijvend, toekomst(en) gaan verzinnen. Iedereen die sciencefiction schrijft, speculeert over een eigen toekomst, en schrijft daar een verhaal over. Dat is wat sciencefictionschrijvers doen. En die verhalen maken de lezers vertrouwd met de idee dat de toekomst vreemd, interessant en spannend zal zijn, maar tegelijk ook herkenbaar.

Die verhalen speculeren uiteraard over de toekomst. Vandaar de term 'speculatieve fictie', die ik eigenlijk liever gebruik dan 'sciencefiction', ook al omdat die toekomstverhalen niet noodzakelijk over wetenschap en technologie hoeven te gaan. Maar goed, ik gebruik toch maar de meer ingeburgerde term.

Dit boek is een soort handleiding, een heel erg persoonlijke handleiding, tot mogelijke toekomst(en) en het verhaal eromheen. Het is geen wetenschappelijk werk dat over reële wetenschappelijke of technologische ontwikkelingen gaat. Dit boek zou anders snel gedateerd zijn, omdat technologie en wetenschap ontzettend snel evolueren. Wie vandaag stelt dat kernfusie of vliegende auto's onmogelijk zijn, heeft binnen drie jaar misschien ongelijk. En het is de bedoeling dat dit boek binnen drie jaar nog gelezen kan worden.

Het boek is opgedeeld in elf hoofdstukken, die elk een bepaald aspect van 'de toekomst' behandelen. Niet alles komt aan bod, maar wel genoeg om een houvast te bieden aan wie toekomstverhalen wil schrijven. Daarna lees je het best een heleboel

andere boeken van auteurs die hun versie van de toekomst beschrijven. Hier en daar staan er kaderstukken met een wetenschappelijke achtergrond. Echte wetenschappers zullen wellicht merken dat ik de bal weleens missla, waarvoor mijn excuses.

Al bijna mijn hele leven lees en schrijf ik sciencefiction. De voorbije jaren publiceerde Clavis een reeks van mijn boeken over de nabije en de verre toekomst: de *Enigma/Nomade*-serie. Daarin volg ik de meest gangbare trends in het genre. Ik ga er daarbij van uit dat reizen in de ruimte mogelijk is, zelfs honderd of duizend lichtjaar ver. Ik gebruik een methode die de mensheid gekregen heeft van een buitenaardse cultuur, maar waarvan ze de principes niet eens kent. Dat is om het mezelf makkelijk te maken — zo hoef ik geen vreemde en complexe natuurkundige verklaringen te geven over hoe en waarom schepen door De Leegte kunnen reizen, waarbij ze in dagen of hooguit weken enorme afstanden afleggen. Ik wil liever de nadruk leggen op wie mijn personages zijn en wat ze doen, en hoe ze omgaan met veranderingen en uitdagingen.

Mijn personages gebruiken dus een technologie die vandaag niet bestaat. De mensheid krijgt in die boeken ook te maken met andere intelligente soorten en hun mysteries. Andere planeten dan de onze zijn zonder meer bewoonbaar, wat handig is — ook voor de schrijver. Vandaag wachten we nog op de eerste tekenen van buitenaards leven, en echt bewoonbare planeten hebben we ook nog niet met zekerheid gevonden.

Fictie is leuk, maar de werkelijkheid is iets heel anders. Om redenen die ik hierna zal uitleggen, zijn vele van de premissen van sciencefiction onmogelijk, of onwaarschijnlijk, zowel vandaag als in onze nabije toekomst, en misschien wel altijd. Dat is minder leuk, maar de redenen waarom dat zo is, zijn op zich ook interessant genoeg om erover te schrijven. Wat echter vandaag onmogelijk is, kan ooit wél mogelijk worden. Dat is zo'n beetje de geschiedenis van de wetenschap in een notendop.

Vooraleer je aan dit boek begint, wil ik het volgende benadrukken: ik ben geen wetenschapper. Ik heb ook geen wetenschappelijke opleiding gevolgd. Ik ben al wel lange tijd bezig met de wetenschappelijke kant van het onderzoek naar de toekomst, maar op het niveau van een geïnteresseerde amateur.

In dit boek zal ik regelmatig mijn eigen mening laten doorschemeren. Ik ben voorstander van kernenergie en geloof niet in de toekomst van elektrische auto's. Ik geloof ook niet dat we alleen maar met windmolens en zonnecellen onze energieproblemen gaan oplossen. Over beide onderwerpen zijn al lang vele dis-

cussies gevoerd, en elke kant voert zijn eigen argumenten aan. Sommige van die argumenten zijn technisch moeilijk te volgen, andere zijn puur emotioneel. Op die manier is een echte discussie lastig, maar zo is het leven nu eenmaal. Dit boek is dus eerder een persoonlijke manier om naar 'de toekomst' te kijken, en geen wetenschappelijke studie.

Ik schrijf dus sciencefiction. Daarin beperk ik me niet altijd tot wat vandaag wetenschappelijk en technisch mogelijk is. Wij reizen nog niet door De Leegte, we kunnen geen *warp drive* bouwen, en we hebben er ook niet meteen een idee van of dat ooit wel mogelijk zal zijn. Je moet als sciencefictionschrijver soms wat goochelen met techniek. Sciencefiction is in de eerste plaats fictie, en dus drama, en er moet uiteindelijk een goed verhaal verteld worden. Stel je *Star Trek* voor zonder *warp drive*. Dan zou er gewoon heel weinig te vertellen zijn.

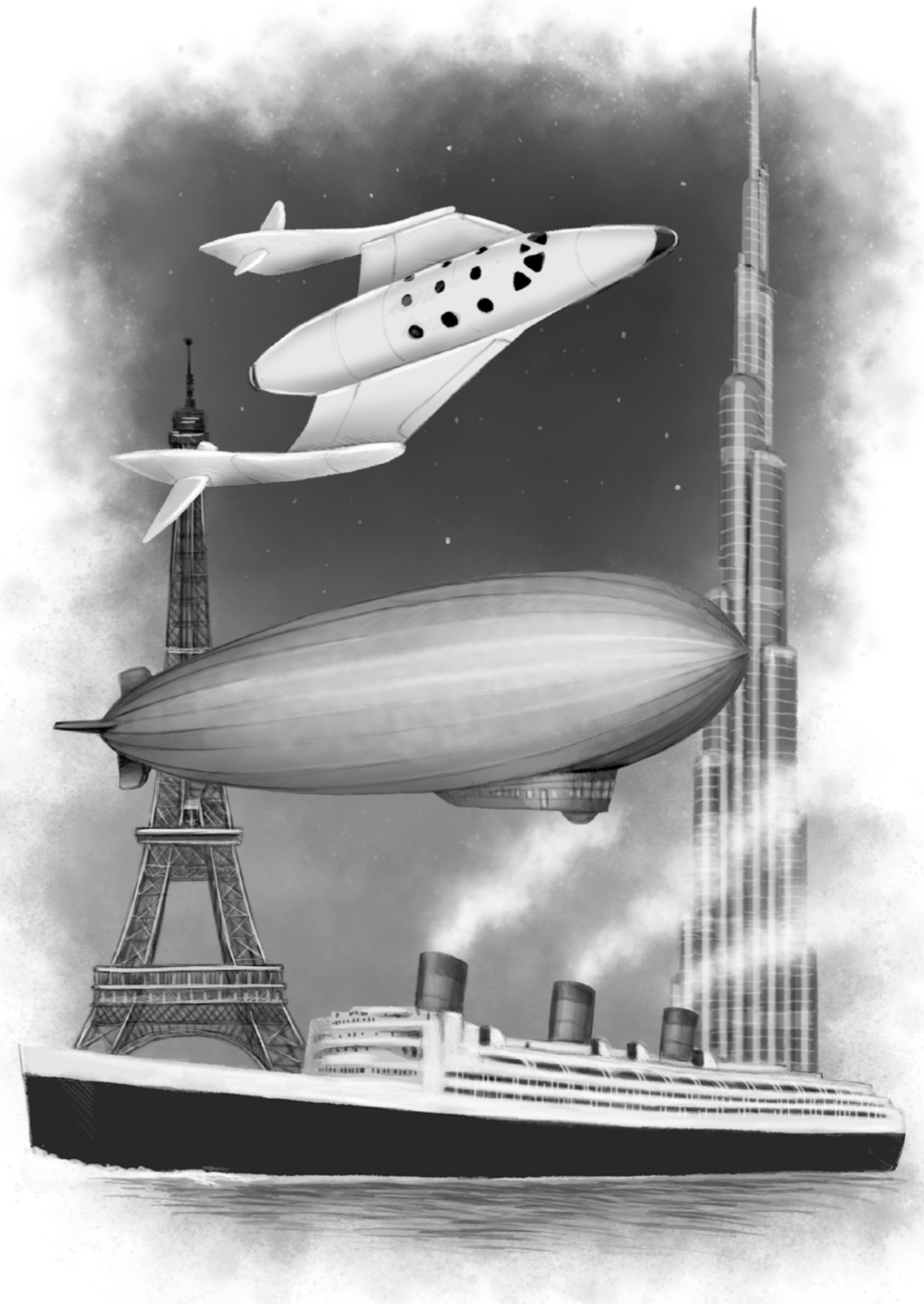
Ik geloof in de toekomst en haar vele mogelijkheden. Ik ben altijd een optimist geweest. De toekomst zal een wonderlijke plek zijn, al zal de reis daarnaartoe niet altijd makkelijk blijken. De mensheid heeft het nooit makkelijk gehad, al is dat grotendeels haar eigen schuld. Ze heeft het zichzelf nooit makkelijk gemaakt. De reis naar de toekomst was altijd een avontuur, dat meeviel voor sommigen en tegenviel voor vele anderen.

En we komen van ver. De weelde die wij, althans hier in de eerste wereld, kennen, zou voor onze voorouders gewoon onvoorstelbaar geweest zijn. Iedereen heeft een auto, gaat op vakantie, heeft een massa spullen in huis. De idee alleen van een toekomst, verschillend van het heden, konden de meesten van onze voorouders niet eens bevatten. Het overgrote deel van de mensheid leefde historisch gezien in een zo goed als statische wereld, ook al kenden ze oorlogen en rampen. De wereld die gisteren was, zou ook meestal die van morgen zijn.

Tijdens de lange geschiedenis van de mensheid gingen de meeste mensen ook nergens naartoe. Naar het volgende dorp, of misschien een paar keer in hun leven naar een stad, en dan hadden ze het wel gehad. Wat ze hoorden van de zeldzame reizigers over verre landen, zal hen waarschijnlijk ongeloofwaardig geleken hebben.

Dat geldt niet meer voor ons. Wij zien elke dag gebeurtenissen opduiken en evolueren die onze toekomst scheppen. We reizen alsof het niets voorstelt. De wereld, onze samenleving, is voortdurend in beweging.

Mijn grootmoeder werd geboren in 1888 en stierf in 1969. Ze maakte de opkomst van de luchtvaart mee en de eerste auto's. Ze kende twee wereldoorlogen en zag hoe mensen op de maan landden. Toen ze geboren werd, stierven mensen aan eenvoudige infecties. Operaties waren moeilijk en altijd gevaarlijk. Zelfs bevallin-

gen waren niet zonder risico. Mensen reisden met karren, te paard, met de trein of de stoomboot. De eerste auto's werden toen pas ontwikkeld. Tijdens haar leven veranderde de wereld radicaal. Ze zag de eerste vliegtuigen boven Antwerpen. De wereld werd helemaal verlicht dankzij elektriciteit. Tegen het midden van de jaren veertig werden antibiotica ontwikkeld en konden veel levens gered worden. Verre reizen waren niet langer meer het voorrecht van de rijken. Er kwam televisie, en de eerste computers werden gebouwd. Mijn grootmoeder werd eenentachtig, maar lang daarvoor al was de wereld van haar jeugd iets uit een ver verleden.

Vandaag gaat de sociale, technologische, wetenschappelijke en politieke evolutie nog veel sneller dan in die tijd. In de jaren zeventig schreef de Amerikaanse futurist Alvin Toffler het boek *Future Shock*. Mensen, schreef hij, zouden de snelheid van veranderingen niet meer aankunnen, en lijden aan toekomstshock. Zo ver is het nooit gekomen. We kunnen de veranderingen doorgaans best volgen, hoewel we dat niet altijd willen. Ik behoor tot een generatie die wat technologische innovaties betreft altijd een beetje afwacht om te zien wat het wordt. Ik hoef niet bij de *early adopters* te horen. Maar ik was wel een van de eerste gebruikers van het internet, toen dat in België in het midden van de jaren negentig geïntroduceerd werd. En ik had ook al heel snel mijn eigen computer. Boeken schrijven gaat met een tekstverwerker immers veel vlotter dan met een typemachine.

We leven vandaag duidelijk in een sciencefictionwereld. Virtuele realiteit, artificiële intelligentie, supercomputers, onmiddellijke wereldwijde communicatie, een voortdurend beschikbare kennis (waar niet altijd gebruik van wordt gemaakt), Siri en Alexa (zonder blikken of blozen gebruikt door mijn kleinkinderen). Die dingen behoorden nog niet zo heel lang geleden tot het terrein van de sciencefiction. Toen de eerste *Star Trek*-serie midden jaren zestig uitgezonden werd, gebruikte Captain Kirk een klein openklapbaar communicatietoestel. Datzelfde toestel had zowat iedereen twee decennia later in zijn eigen broekzak zitten: de mobiele telefoon. Een andere innovatie, automatische deuren, was ook zo'n futuristisch idee, dat vroeger alleen mogelijk was aan boord van ruimteschepen. Soms wordt sciencefiction werkelijkheid. Soms ook niet ...

Maar zelfs vandaag geldt die vooruitgang niet voor iedereen. Honderden miljoenen mensen hebben geen stromend water, elektriciteit of medische voorzieningen. Ze leven voortdurend in angst voor oorlogen en misdadigers. Ze hebben geen toekomst, ook niet voor hun kinderen. Een lang leven is hun niet beschoren. De mensheid is collectief gezien rijker dan ooit, maar die rijkdom wordt steeds meer onevenredig verdeeld.

Er zijn nadelen aan snelle technische en wetenschappelijke innovatie: (echte en virtuele) virussen reizen even snel als mensen de hele planeet rond. Via sociale en andere media weet je niet meer met wie je te maken hebt, en sommigen maken daar misbruik van. Beelden worden gemanipuleerd met zo'n kwaliteit dat je van niets nog zeker kunt zijn (*deep fakes*). Bijgeloof en onwetendheid lijken zich sneller te verspreiden dan kennis en wijsheid. Leugens klinken geloofwaardiger dan waarheid.

We moeten de nadelen nu eenmaal met de voordelen nemen. Kritische zin over alles wat we zien en horen, is meer dan ooit noodzakelijk. 'Durf te denken,' zei de filosoof Immanuel Kant in de achttiende eeuw. De boodschap is duidelijk: denk voor jezelf in plaats van je te laten sturen door mensen die een beroep doen op je emoties, maar niet op je gezond verstand. Meer dan ooit is dat nodig.

Maar ik blijf optimistisch ondanks alle problemen die ons plagen. We komen erdoorheen. Ondanks Trump, COVID-19, groeiend bijgeloof, invloed van nationalisme en racisme. We komen erdoorheen, als we maar genoeg gezond verstand hebben en dat gebruiken. Fundamenteel zijn mensen goed. Ze worden echter te vaak meegesleurd door hun emoties, veeleer dan door hun verstand. De voorbije jaren hebben dat keer op keer bewezen. Maar uiteraard is dat, zoals de rest van dit boek, mijn persoonlijke mening.

Is mijn optimisme gerechtvaardigd? Dat is inderdaad het geval wanneer we de evolutie van de mensheid op lange termijn bekijken. Nog niet zo heel lang geleden was er een grote hongersnood in India. Er is daar nog altijd veel armoede, maar op een kleinere schaal dan toen. Het gaat er politiek ook niet goed, maar de situatie is in de voorbije decennia veel verbeterd. Er is zichtbare vooruitgang, maar nog veel werk.